UDC 006.015.5:378

DOI <https://doi.org/10.31470/2415-3729-2021-13-167-190>

Accreditation of Educational Programs in Specialty 015 Professional Education (by Specializations): Challenges and Prospects

Alevtyna Opolska

Doctor of Philosophy in Pedagogy (Ph.D),

Senior Teacher of the Department of Professional Education

Pereiaslav-Khmelnitskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University,

✉ 30, Sukhomlynskyi, St., Pereiaslav, Kyiv Oblast, Ukraine 08401

E-mail: alevtinaopolska@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5273-0748>

Olena Usyk

Doctor of Philosophy in Pedagogy (Ph.D), Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work

Pereiaslav-Khmelnitskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University,

✉ 30, Sukhomlynskyi, St., Pereiaslav, Kyiv Oblast, Ukraine 08401

E-mail: usikof@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9964-4292>

Date of receipt of the article: May 07, 2021

Article accepted for publication: June 02, 2021

Акредитація освітніх програм зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями): виклики й перспективи

Алевтина Володимирівна Опольська

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри професійної освіти

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

✉ вул. Сухомилинського 30, м. Переяслав, Київська область, Україна 08401

Олена Федорівна Усик

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

✉ вул. Сухомлинського 30, м. Переяслав, Київська область, Україна 08401

Дата надходження статті: 07 травня 2021 р.

Стаття прийнята до друку: 02 червня 2021 р.

Abstract

The study considers the question of quality of providing education by accreditation of educational programs for specialty 015 Professional Education (for specializations). It was defined that nowadays Ukrainian higher educational institutions have broad autonomy in forming content, choosing main approaches, forms and methods of organization of educational process for students of higher educational institutions. **The purpose** of the article is to define the main problems and challenges the education providers face in the process of realization of educational programs (EPs) for specialty 015 Professional Education (for specializations) for Bachelor level of higher education. **Methods.** The authors implement the purpose with the help of theoretical research methods (analysis, comparison, systematization and generalization). **The results.** The authors generalized and organized the results of the accreditation, defined the main strong and weak points of the according EPs, determined the main directions and prospects of their development based on the analysis of the accreditation cases of 27 EPs that had been examined by the National Agency for Higher Education Quality Assurance for 2020-2021 academic years. The research determined that the criteria for the assessment of education quality are considered separately, but they are tightly related. The analysis of the levels of evaluation by experts and members of professional expert council shows that the criterion 2 «The structure and content of an educational program» and the criterion 4 «Studying and teaching accordingly to educational program» are the most problematic. Consequently, these directions require more attention during the improvement of the educational

process organization by these educational programs. It is established that that 70% of EPs received accreditation for 5 years, 30% received conditional accreditation for 1 year and no EPs received denial for accreditation. This reports about high level of education process organization for EPs, however, there are still many questions to be considered. **Conclusions.** The analysis and generalizing of the accreditation materials let us define the main problems and prospective directions of educational programs development. The authors consider that incorporating these aspects can foster the development of EPs and quality of higher education for specialty 015 Professional Education (by specializations) in Ukraine.

Key words: quality of education, educational program, accreditation expertise, criteria of evaluation of education quality.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» vid 01.07.2014 № 1556-VII [The Law of Ukraine «On Higher Education» from 01.07.2014 № 1556-VII]. (n.d.). *zakon4.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].

2. Zakharchenko V.M., Lughovyi V.I., Rashkevych Yu.M., Talanova Zh.V.; Za red. Kremenii V.Gh. (2014). Rozroblennia osvitnikh program. Metodychni rekomendatsii [Development of educational programs. Methodical recommendations]. Kyiv: DP «NVC «Priorytety» [in Ukrainian].

3. Nacionalne agentstvo zabezpechennia yakosti vyshhoi osvity [National Agency for Higher Education Quality Assurance]. (n.d.). *naqa.gov.ua*. Retrieved from <https://public.naqa.gov.ua/> [in Ukrainian].

4. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro akredytaciiu osvitnikh program, za yakymy zdiisniuietsia pidgotovka zdobuvachiv vyshhoi osvity: Nakaz MON Ukrainy № 977 vid 11.07. 2019 . [On approval of the Statement about the accreditation of educational programs by which students of higher educational institutions are trained].(n.d.). *zakon4.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19> [in Ukrainian].

Вступ

В умовах реформування вищої освіти, інтеграції України в європейський освітній простір та імплементації Закону

України «Про вищу освіту» (2014 р.) перед закладами вищої освіти постає завдання підвищення якості надання освітніх послуг. Одним з найвагоміших індикаторів якості освіти виступає освітня програма, за якою здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. У нормативних документах освітня програма визначена як «єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), спрямованих на досягнення передбачених такою програмою результатів навчання, що дає право на отримання визначеної освітньої або освітньої та професійної (професійних) кваліфікації (кваліфікацій). Освітня програма може визначати єдину в її межах спеціалізацію або не передбачати спеціалізації» (Закон України про вищу освіту, 2014).

Аналіз науково-педагогічної літератури демонструє, що вітчизняна академічна спільнота приділяє велику увагу проблемам розвитку професійної освіти, підвищенню її якості та конкурентоздатності на ринку освітніх послуг. Питанням сучасних підходів до оновлення й удосконалення освітніх програм, особливостям формування їх структури і змісту присвячені наукові праці таких науковців: Захарченко В., Калашнікова С., Луговий В., Рашкевич Ю., Слюсаренко О., Таланова Ж., Шаров С та ін.

Особлива увага до освітніх програм зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) обумовлена також і реформуванням системи нормативно-правового забезпечення професійної освіти. Адже протягом останніх років були прийняті Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної освіти) «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року (2019 р.), стандарти вищої освіти зі спеціальності 015 Професійна освіта (2019 р. – для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 2020 р. – для другого (магістерського) рівня вищої освіти). В 2020 р. був затверджений професійний стандарт «Педагог професійного навчання». Цілком зрозуміло, що сучасні освітні програми підготовки здобувачів вищої освіти потребують оновлення відповідно до вказаних нормативних актів.

Окрім зазначених вище документів, розробники освітніх

програм керуються методичними рекомендаціями «Розроблення освітніх програм» (Захарченко В. та ін., 2014), листом Міністерства освіти і науки України № 1/9-239 від 28.04.2017 р., в якому надано зразок опису освітньої програми, Положенням про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (2019 р.).

Не дивлячись на такий вагомий перелік нормативних документів, якими слід керуватися під час розробки і реалізації освітньої програми, вітчизняні заклади вищої освіти мають широку автономію при формуванні змісту, виборі основних підходів, форм і методів організації освітнього процесу здобувачів вищої освіти. Особливості формування освітніх програм у тому чи іншому закладі вищої освіти окреслені в їх внутрішніх документах, таких як Положення про освітні програми, Положення про організацію освітнього процесу, Положення про систему забезпечення якості освіти та ін.

Внутрішня і зовнішня системи якості забезпечення якості освіти регламентує і здійснює організаційно-змістовий моніторинг реалізації освітніх програм. До внутрішньої системи належать нормативні документи ЗВО, академічна спільнота, здобувачі, структурний підрозділ ЗВО, який відповідає за якість надання освітніх послуг тощо. Зовнішня система забезпечення якості освіти представлена Законами України, що стосуються галузі освіти, нормативно-правовими документами та Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти, яке безпосередньо здійснює акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти.

Протягом 2020-2021 н. р. Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти було проведено 27 акредитаційних експертиз освітніх програм зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти).

Мета статті: окреслити основні проблеми і виклики, що постають перед групами забезпечення у процесі реалізації освітніх програм зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Матеріали і методи досліджень

Під час проведення дослідження на основі аналізу, порівняння, систематизації та узагальнення відомостей самооцінювання освітніх програм зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, звітів експертних груп, висновків та рішень галузевої експертної ради і Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти була визначено основні напрямки й подальші перспективи розвитку освітніх програм за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти.

Результати та їх обговорення

Відповідно до Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, метою акредитації є сприяння інтеграції вітчизняних ЗВО до Європейського освітнього простору; популяризація та посилення довіри суспільства до вищої освіти в Україні; надання усім зацікавленим сторонам інформації про якість освітньої програми та особливості організації освітнього процесу у відповідному ЗВО; допомога вітчизняним ЗВО у визначенні сильних і слабких сторін освітньої програми; встановлення відповідності якості освітньої програми та освітньої діяльності критеріям, які визначені в цьому Положенні. Зазначені 10 критеріїв оцінювання якості освітньої програми (10-й критерій для освітньо-наукових програм третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти) розроблені з урахуванням стандартів і рекомендацій із забезпечення якості освіти у Європейському просторі вищої освіти. Оцінювання освітніх програм здійснюється за кожним критерієм згідно зі шкалою оцінювання, яка охоплює чотири рівні відповідності: рівень «F» – освітня програма не відповідає визначеному критерію, виявлені недоліки мають фундаментальний характер і не можуть бути усунені протягом одного року; рівень «E» – освітня програма загалом не відповідає визначеному критерію, однак виявлені недоліки можливо усунути протягом року; рівень «B» – освітня програма загалом відповідає визначеному критерію, присутні недоліки, які є несуттєвими; рівень «A» – освітня програма повністю відповідає критерію, у тому числі має інноваційний/взірцевий характер (Положення про акредитацію освітніх програм, 2019)

На основі аналізу акредитаційних справ 27-ми освітніх програм зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти нами було узагальнено і систематизовано результати акредитаційної експертизи, основні сильні й слабкі сторони відповідних освітніх програм. Пропонуємо ознайомитися із результатами проведеного дослідження за кожним окремим критерієм оцінювання якості освітніх програм.

Критерій 1 «Проектування та цілі освітньої програми». Вимоги до критерію: цілі освітньої програми чіткі, відповідають місії та стратегії ЗВО; відзначено фокус/унікальність освітньої програми; цілі освітньої програми та програмні результати навчання визначені з урахування рекомендацій зацікавлених осіб; представлені факти обговорення і врахування пропозицій стейкхолдерів у процесі розробки/удосконалення освітніх програм; цілі та програмні результати навчання визначені з урахуванням тенденцій розвитку спеціальності, ринку праці, галузевого і регіонального контексту, аналізу аналогічних вітчизняних і зарубіжних освітніх програм; освітня програма розробляється/оновлюється відповідно до стандарту вищої освіти.

Як показано нижче (Рисунок 1) за першим критерієм оцінки якості ОП експертні групи оцінили 25 освітніх програм на рівень «В» і 2 освітні програми отримали оцінку рівня «А». Натомість за результатами експертного висновку галузевої експертної ради 26 освітніх програм отримали рівень «В» і 1 освітня програма отримала рівень «Е».

Перелік основних *сильних сторін*, що були відзначені під час проведення акредитаційної експертизи за першим критерієм оцінювання якості ОП: відповідність ОП місії і стратегії ЗВО; тісна співпраця із вітчизняними і закордонними закладами вищої освіти; проведення систематичних заходів щодо оновлення ОП, широке залучення стейкхолдерів до цієї діяльності; врахування галузевого і регіонального компоненту, сучасних тенденцій розвитку спеціальності, міждисциплінарність і багатoproфільність ОП; орієнтація ОП на практичну підготовку майбутніх фахівців, тісна співпраця із базами практик.

Рис. 1. Результати проведення акредитаційних експертиз ОП зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) першого (бакалаврського) рівня ВО за першим критерієм оцінювання якості ОП

Перелік основних *слабких сторін*, що були відзначені під час проведення акредитаційної експертизи за першим критерієм оцінювання якості ОП: часткова невідповідність ОП стандарту вищої освіти; недостатнє врахування досвіду іноземних ОП; не визначена процедура врахування пропозицій стейкхолдерів; не чітко визначена особливість/унікальність ОП, відсутність чіткої конкретизації щодо можливостей працевлаштування випускників; недостатнє врахування сучасних тенденцій розвитку неформальної і дуальної освіти; недостатня поінформованість здобувачів щодо їх прав брати участь у коригуванні і оновленні змісту ОП.

Критерій 2 «Структура та зміст освітньої програми». Вимоги до критерію: чіткість змісту освітньої програми, відповідність предметній області спеціальності, спрямованість на набуття здобувачами соціальних навичок; освітні компоненти складають структурно-логічну схему реалізації освітньої програми, спрямовані на досягнення мети

ОП та програмних результатів навчання, формування компетентностей; структура освітньої програми забезпечує формування індивідуальної траєкторії навчання здобувача вищої освіти за спеціальністю; освітня програма та навчальний план передбачають практичну підготовку здобувачів вищої освіти, яка дає можливість здобути компетентності, потрібні для подальшої професійної діяльності; у структурі освітньої програми і навчальному плані передбачена можливість здобувачам навчатися за дуальною освітою.

На графіку відображено (Рисунок 2) результати оцінки освітніх програм за другим критерієм оцінювання якості ОП. Як бачимо, члени експертних груп та галузевої експертної ради значну кількість ОП оцінили на рівень «Е», що свідчить про наявність суттєвих недоліків.

Аналіз акредитаційних справ дозволив визначити основний перелік сильних і слабких сторін, які було визначено експертами за другим критерієм оцінювання якості ОП.

До *сильних сторін* віднесено: обсяг ОП та її вибіркової складової відповідає вимогам чинного законодавства; систематичні оновлення змісту ОП відповідають предметній області спеціальності; формування соціальних навичок (soft skills) забезпечується не тільки за рахунок нормативних ОК, але й через проведення різноманітних круглих столів, семінарів, зустрічей із стейкхолдерами, виховних заходів тощо; освітній процес за більшістю ОП організовано із використанням активних форм і методів навчання; зміст ОП враховує вимоги професійного стандарту «Педагог професійного навчання».

До *слабких сторін* віднесено: відсутність на сайтах деяких ЗВО проектів ОП на наступний навчальний рік; відведення недостатньої кількості кредитів ЕКТС на практичну підготовку здобувачів; деякі ОП передбачають присвоєння професійної кваліфікації, яка не підтверджена відповідними освітніми компонентами (ОК); невчасне оновлення змісту робочих програм ОК відповідно до сучасних тенденцій розвитку науки, відсутність чітких критеріїв оцінювання знань здобувачів, наявність у переліку рекомендованої літератури

застарілих джерел; не відповідність змісту ОК компетентностям і програмним результатам навчання, що визначені в ОП; зміст психолого-педагогічних дисциплін недостатньо спрямований на особливості здійснення освітньої діяльності у закладах професійної освіти; адміністративний вплив та відсутність прозорості процедури вільного вибору ОК здобувачами вищої освіти; відсутність збалансованості навантаження здобувачів у навчальному плані; недостатнє визначення логічної послідовності міждисциплінарних зв'язків у структурно-логічній схемі ОП; відсутність у деяких ОП можливості здобуття освіти за дуальною формою навчання.

Рис. 2. Результати проведення акредитаційних експертиз ОП зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) першого (бакалаврського) рівня ВО за другим критерієм оцінювання якості ОП

Критерій 3 «Доступ до освітньої програми та визнання результатів навчання». Вимоги до критерію: чіткі і зрозумілі правила прийому на освітню програму; правила прийому враховують особливість освітньої програми; чіткі та зрозумілі правила визнання результатів навчання, отриманих в інших за-

кладах освіти, зокрема під час академічної мобільності; окреслено процедуру визнання результатів навчання, отриманих в неформальній освіті.

На графіку (Рисунок 3) відображено результати акредитаційних експертиз відповідних ОП за третім критерієм оцінювання якості ОП. Слід зауважити, що члени експертних груп та галузевої експертної ради майже всі ОП оцінили за рівнем «В», що свідчить про досить високий рівень якості ОП за даним критерієм.

Рис. 3. Результати проведення акредитаційних експертиз ОП зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) першого (бакалаврського) рівня ВО за третім критерієм оцінювання якості ОП

До *сильних сторін* ОП віднесено: процедури вступу на ОП є чіткими і зрозумілими, у правилах прийому враховані особливості ОП; інформація для абітурієнтів є доступною і прозорою; визначені правила визнання результатів навчання, отриманих в інших закладах освіти.

До *слабких сторін* ОП віднесено: недостатнє впровадження у ЗВО політики визнання результатів неформальної та інформальної

освіти; недостатня залученість здобувачів до програм академічної мобільності.

Критерій 4 «Навчання і викладання за освітньою програмою». Вимоги до критерію: форми та методи навчання і викладання сприяють досягненню заявлених в освітній програмі цілей та програмних результатів навчання, відповідають вимогам студентоцентрованого підходу та принципам академічної свободи; доступність і вчасна поінформованість здобувачів щодо організації та змісту освітнього процесу; надання вільного доступу до навчально-методичного забезпечення освітніх компонентів; доступність і зрозумілість порядку і критеріїв оцінювання, як результатів навчання за освітнім компонентом в цілому, так і окремих видів його діяльності; наявність процесу імплементації методів навчання, засновані на дослідженнях (наведення конкретних прикладів); представлено практику оновлення викладачами змісту освіти (ОК) на основі найновіших досягнень і сучасних практик у відповідній галузі; навчання, викладання та наукові дослідження пов'язані з інтернаціоналізацією діяльності закладу вищої освіти.

На графіку (Рисунок 4) відображено результати акредитаційних експертиз за четвертим критерієм оцінювання якості ОП. Як бачимо, більшість ОП отримали за цим критерієм оцінку від експертів і членів галузевої експертної ради на рівні «В», але певна кількість ОП була оцінена на рівні «Е» і потребує подальших суттєвих доопрацювань.

До *сильних сторін* ОП віднесено: наявність необхідних документів для регламентації освітнього процесу; систематичний моніторинг (шляхом анонімного опитування здобувачів) якості надання освітніх послуг; ефективно налагоджена робота деканату і відповідних кафедр щодо організації освітнього процесу; оперативне і достатнє інформування здобувачів щодо особливостей організації навчання, проведення форм контролю тощо; використання різноманітних платформ для ефективної організації дистанційної освіти; розміщення інформації про зміст ОК на сайтах ЗВО; забезпечення поєднання навчання і дослідження під час реалізації ОП; забезпечення принципів академічної свободи, зокрема, можливістю здобувачів самостійно обирати тематику наукових досліджень; переважна більшість форм і методів навчан-

ня відповідає досягненню заявлених у ОП цілей та програмних результатів навчання; сучасні інформаційні бібліотечні ресурси дозволяють безкоштовно використовувати інформацію зі світових бібліотек та міжнародних наукових баз даних.

До *слабких сторін* ОП віднесено: недостатня академічна мобільність викладачів і здобувачів вищої освіти; потребує посилення мотивація до інтернаціоналізації навчання і наукових досліджень здобувачів вищої освіти; деякі ОК проходять формальне оновлення (зміст та перелік рекомендованої літератури не оновлюється на основі сучасних наукових досягнень і практик); недостатнє залучення роботодавців до освітнього процесу.

Рис. 4. Результати проведення акредитаційних експертиз ОП зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) першого (бакалаврського) рівня ВО за четвертим критерієм оцінювання якості ОП

Критерій 5 «Контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність». Вимоги до критерію: чіткі і зрозумілі форми контрольних заходів та критерії їх оцінювання; форми атестації відповідають стандарту вищої освіти; окреслено процедуру і правила проведення контроль-

них заходів, врегулювання конфліктних ситуацій і оскарження результатів; наявність чіткої та зрозумілої політики, та процедури дотримання академічної доброчесності.

На графіку (Рисунок 5) відображено результати акредитаційних експертиз за п'ятим критерієм оцінювання якості ОП. Як бачимо, майже всі ОП отримали за цим критерієм оцінку на рівні «В», лише 2 ОП були оцінені експертами на рівні «А», а від членів галузевої експертної ради усі ОП отримали оцінку критерію на рівні «В».

Рис.5. Результати проведення акредитаційних експертиз ОП зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) першого (бакалаврського) рівня ВО за п'ятим критерієм оцінювання якості ОП

До *сильних сторін* ОП віднесено: критерії оцінювання та правила проведення контрольних заходів регулюються відповідними нормативними документами, які розміщені на сайтах ЗВО; процедура оцінювання та оскарження результатів навчання прозора і зрозуміла для усіх учасників освітнього процесу; розроблені нормативні документи та процедури перевірки робіт на плагіат, в більшості ЗВО запроваджено перевірку робіт за допомогою ліцензійних систем (Unicheck, Plagiat.pl та ін.); розроблені нормативні документи і процедури запобігання та врегулювання конфліктних ситуацій; серед здобувачів проводяться опи-

тування з метою визначення рівня обізнаності з правилами проведення контрольних заходів, врегулювання конфліктних ситуацій, дотримання норм академічної доброчесності тощо.

До *слабких сторін* ОП віднесено: низький рівень ознайомлення здобувачів із політикою, стандартами і процедурами дотримання академічної доброчесності; не в усіх ЗВО передбачена антиплагіатна перевірка курсових робіт; анкети для опитування здобувачів є недосконалими і потребують доопрацювання.

Критерій 6 «Людські ресурси». Вимоги до критерію: відповідність академічної та/або професійної кваліфікації викладачів цілям ОП та ПРН; наявність процедури конкурсного відбору з урахуванням професіоналізму викладачів, які задіяні в процесі реалізації освітньої програми; залученість роботодавців до освітнього процесу за освітньою програмою; наявність системи професійного розвитку (підвищення кваліфікації) викладачів.

На графіку (Рисунок 6) відображено результати акредитаційних експертиз за шостим критерієм оцінювання якості ОП. Члени експертних груп та галузевої експертної ради оцінили цей критерій майже так само, як і попередній.

Рис. 6. Результати проведення акредитаційних експертиз ОП зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) першого (бакалаврського) рівня ВО за шостим критерієм оцінювання якості ОП

До *сильних сторін* ОП віднесено: наявність системи мотивації викладачів до самовдосконалення і стимулювання розвитку професійної майстерності; наявність системи моніторингу професійного рівня викладачів (щорічне рейтингове оцінювання кожного викладача, систематичне опитування здобувачів по типу «Викладач очима студентів», результати якого впливають на рішення щодо продовження дії трудових контрактів з НПП).

До *слабких сторін* ОП віднесено: недостатнє залучення роботодавців до освітнього процесу за ОП; слабка активність викладачів щодо проходження закордонних стажувань та публікацій у наукових виданнях, які включені до наукометричних баз, зокрема Scopus, Web of Science; певна кількість викладачів за академічною і професійною кваліфікацією не відповідають тим ОК, які забезпечують.

Критерій 7 «Освітнє середовище та матеріальні ресурси». Вимоги до критерію: наявність фінансових, матеріально-технічних ресурсів та навчально-методичного забезпечення достатнього для реалізації ОП; безоплатний доступ викладачів і здобувачів вищої освіти до інфраструктури та інформаційних ресурсів, необхідних для навчання, викладацької та/або наукової діяльності в межах ОП; окреслено механізми освітньої, організаційної, інформаційної, консультативної та соціальної підтримки здобувачів вищої освіти, що навчаються за освітньою програмою; чітка і зрозуміла політика та процедура вирішення конфліктних ситуацій; освітнє середовище є безпечним для здобувачів і дає можливість задовольнити їхні потреби та інтереси.

На графіку (Рисунок 7) відображено результати акредитаційних експертиз за сьомим критерієм оцінювання якості ОП. Варто відзначити, що найбільша кількість ОП отримали найвищу оцінку (рівень «А») як від експертних груп, так і від членів галузевої експертної ради саме за цим критерієм.

До *сильних сторін* ОП віднесено: переважно всі ЗВО мають достатнє матеріально-технічне забезпечення, навчальні аудиторії, які обладнано сучасною комп'ютерною технікою; в усіх ЗВО запроваджена антикорупційна програма; освітнє середовище є безпечним, із забезпеченням підтримки здобувачів з боку студентських організацій, структурних підрозділів ЗВО та спеціально створених консультаційних служб; в цілому здобувачі мають високий рівень

задоволеності соціальною, освітньою, психологічною та консультативною підтримками, а також комфортним для навчання середовищем.

Рис. 7. Результати проведення акредитаційних експертиз ОП зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) першого (бакалаврського) рівня ВО за сьомим критерієм оцінювання якості ОП

До *слабких сторін* ОП віднесено: більшість ЗВО потребують покращення матеріальних умов для забезпечення навчання здобувачів з особливими освітніми потребами, також існує потреба у підсиленні сучасним обладнанням спеціалізованих лабораторій, в яких здійснюється підготовка здобувачів за відповідними спеціалізаціями.

Критерій 8 «Внутрішнє забезпечення якості освітньої програми». Вимоги до критерію: окреслено процедуру розробки, затвердження, моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм; прописано механізм залучення здобувачів, представників студентського самоврядування, роботодавців до розробки, перегляду освітніх програм; обґрунтовано процедуру врахування зауважень і пропозицій, висловлених під час попередніх акредитацій; наявність практики збирання, аналізу та врахування інформації щодо кар'єрного шляху випускників освітньої програми; окреслено

відповідальність структурних підрозділів у організації і реалізації освітнього процесу за освітніми програмами.

На графіку (Рисунок 8) відображено результати акредитаційних експертиз за восьмим критерієм оцінювання якості ОП. Слід відзначити, що це єдиний критерій, який був однаково оцінений членами експертних груп і галузевої експертної ради.

До сильних сторін ОП віднесено: у ЗВО наявна система внутрішнього забезпечення якості освіти, систематично проводиться моніторинг якості освіти за різними показниками (якість освітніх програм, якість викладання, якість наукових робіт здобувачів, якість професійного розвитку викладачів); до внутрішнього забезпечення якості освіти долучені як представники академічної спільноти, так і роботодавці.

Рис. 8. Результати проведення акредитаційних експертиз ОП зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) першого (бакалаврського) рівня ВО за восьмим критерієм оцінювання якості ОП

До слабких сторін ОП віднесено: потребує удосконалення процедура залучення випускників, здобувачів і роботодавців до розробки й оновлення ОП; також удосконалення потребує зміст опитувань, механізм опрацювання і оприлюднення інформації щодо

моніторингу якості освіти; більше уваги слід приділити збору і аналізу даних щодо кар'єрного шляху випускників за відповідними ОП.

Критерій 9 «Прозорість та публічність». Вимоги до критерію: чіткі та зрозумілі правила і процедури, що регулюють права та обов'язки всіх учасників освітнього процесу; вчасне оприлюднення достовірної інформації про освітню програму на офіційному веб сайті.

На графіку (Рисунок 9) відображено результати акредитаційних експертиз за дев'ятим критерієм оцінювання якості ОП.

До *сильних сторін* ОП віднесено: переважно в усіх ЗВО прозорість та публічність інформації з ОП задовольняють умові відповідності критерію; інформація публікується вчасно та знаходиться у вільному доступі як для здобувачів освіти, так і для абітурієнтів та гостей сайту.

До *слабких сторін* ОП віднесено: у деяких акредитаційних справах було підтверджено факт несвоєчасного розміщення нормативних документів та проектів ОП або розміщення застарілої інформації, яка потребує оновлення.

Рис. 8. Результати проведення акредитаційних експертиз ОП зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) першого (бакалаврського) рівня ВО за дев'ятим критерієм оцінювання якості ОП

В цілому цей критерій має ряд недоліків, які суттєво не впливають на загальну прозорість і публічність освітньої діяльності за ОП, тому експертами та членами галузевої експертної ради він оцінений переважно за рівнем «В».

Розгляд акредитаційних справ ОП спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти показав, що усі критерії оцінювання якості ОП оцінюються окремо, але тісно пов'язані між собою. Аналіз рівнів оцінювання експертами та членами галузевої експертної ради показав, що найбільш проблемними питаннями є критерій 2 «Структура та зміст освітньої програми» та критерій 4 «Навчання і викладання за освітньою програмою». Ці напрямки потребують найбільшої уваги під час подальшого удосконалення організації освітнього процесу за даними ОП.

У той же час, варто відзначити, що за результатами оцінювання критерії 3 – «Доступ до освітньої програми та визнання результатів навчання», 5 – «Контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність», 6 – «Людські ресурси», 8 – «Внутрішнє забезпечення якості освітньої програми» і 9 – «Прозорість та публічність» у жодній ОП не були оцінені за рівнем «Е». Також, слід зауважити, відсутність ОП, яка була б оцінена за будь-яким критерієм на рівні «F». Це свідчить про досить високий рівень організації навчання за освітніми програмами, однак є ще досить багато проблем, які потребують подальшого вирішення. Адже жодна з 27 освітніх програм, які пройшли акредитаційну експертизу в 2020-2021 н.р. не отримали зразкової акредитації. На графіку (Рисунок 10) відображено результати проходження акредитаційних експертиз ОП зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Акредитація освітніх програм за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

- Освітня програма акредитована умовно на 1 рік
- Відмовлено в акредитації освітньої програми
- Освітня програма акредитована на 5 років

Рис. 10. Результати проходження акредитаційних експертиз ОП зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти у 2020-2021 н.р.

Висновки

На підставі аналізу та узагальнення матеріалів акредитаційних справ, звітів експертних груп та рішень галузевої експертної ради нами було окреслено перспективні напрями розвитку освітніх програм зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Вважаємо, що під час оновлення ОП особливу увагу варто приділяти таким питанням:

- відповідність освітніх програм нормативним документам;
- врахування сучасних тенденцій розвитку галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, регіонального контексту розвитку спеціальності;

- врахування зауважень і пропозицій зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів (роботодавці, професіонали-практики галузі, академічна спільнота, випускники, здобувачі тощо);

- врахування кращих практик аналогічних вітчизняних та іноземних освітніх програм;

- чітке визначення особливостей, переваг і відмінностей від аналогічних освітніх програм;

- урахування зауважень і пропозицій, визначених під час здійснення попередніх акредитаційних експертиз;

- формулювання професійної кваліфікації (за наявності) і придатності до працевлаштування випускників повинні повністю узгоджуватися із метою ОП, компетентностями, програмними результатами навчання, освітніми компонентами та відповідати вимогам професійного стандарту «Педагог професійного навчання»;

- освітня програма має містити наступні блоки з освітніх компонентів: загальної підготовки, професійної підготовки (яка включає ОК, що спрямовані на психолого-педагогічну, методичну підготовку фахівця, та спеціалізацію), вибіркові дисципліни, атестація здобувачів;

- практична підготовка повинна передбачати навчальну, виробничу та педагогічну практику в закладах професійної (професійно-технічної) освіти і складати, відповідно до Концепції розвитку педагогічної освіти (2018 р.) 30 кредитів ЕКТС;

- відповідно до стандарту вищої освіти формою атестації здобувачів за першим (бакалаврським) рівнем ВО є складання атестаційного екзамену. Слід зауважити, що ЗВО, в межах власної автономії, має право запроваджувати додаткові форми атестації здобувачів, з метою підтвердження присвоєння професійної кваліфікації.

Вважаємо, що врахування цих аспектів сприятиме розвитку освітніх програм та підвищенню якості вищої освіти за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) в Україні.

Література

1. Про вищу освіту: Закон України № 1556-VII від 1 лип. 2014 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 4.05.2021).
2. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт.: В.М. Захарченко, В.І. Луговий, Ю.М. Рашкевич, Ж.В. Таланова; За ред. В.Г. Кременя. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. 120 с.
3. Національне агентство забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/> (дата звернення: 4.05.2021).
4. Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Наказ МОН України № 977 від 11 лип 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19> (дата звернення: 4.05.2021).

Опольська А.В., Усик О.Ф.

Акредитація освітніх програм зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями): виклики й перспективи

Анотація

У статті розглянуто питання якості надання освітніх послуг шляхом проведення акредитації освітніх програм зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Визначено, що на сьогодні вітчизняні ЗВО мають широку автономію при формуванні змісту, виборі основних підходів, форм і методів організації освітнього процесу здобувачів вищої освіти.

Аналіз акредитаційних справ, звітів експертних груп, висновків та рішень галузевої експертної ради і Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти дозволив окреслити найбільші проблемні питання та визначити основні напрямки і подальші перспективи розвитку освітніх програм підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Ключові слова: якість освіти, освітня програма, акредитаційна експертиза, критерії оцінювання якості освіти

Опольская А.В., Усик Е.Ф.

Аккредитация образовательных программ по специальности 015 Профессиональное образование (по специализациям): вызовы и перспективы

Аннотация

В статье рассмотрены вопросы качества предоставления образовательных услуг путем проведения аккредитации образовательных программ по специальности 015 Профессиональное образование (по специализациям) первого (бакалаврского) уровня высшего образования. Определено, что сегодня отечественные ЗВО имеют широкую автономию при формировании содержания, выборе основных подходов, форм и методов организации образовательного процесса соискателей высшего образования.

Анализ аккредитационных дел, отчетов экспертных групп, выводов и решений отраслевого экспертного совета и Национального агентства по обеспечению качества высшего образования позволил определить самые проблемные вопросы и определить основные направления и дальнейшие перспективы развития образовательных программ подготовки соискателей высшего образования по специальности 015 Профессиональное образование (по специализациям).

Ключевые слова: качество образования, образовательная программа, аккредитационная экспертиза, критерии оценки качества образования